

ISLOM MOLIYASIDA G'ARRARNI OLDINI OLISH USULLARI

Islomova Shohida Ilhomovna

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistri

Annotatsiya: *Ushbu tezisda Islom moliyasida g'arrarni (noaniqlikni) oldini olish usullari tahlil qilinadi. Islom moliya tizimida g'arrar taqiqlangan bo'lib, u iqtisodiy barqarorlik va adolat tamoyillariga zid hisoblanadi. Tadqiqotda g'arrarning oldini olish uchun shaffoflik va aniq shartnomalar, riskni adolatli taqsimlash, halol moliyaviy vositalardan foydalanish, aktivlarga asoslangan moliyaviy operatsiyalar va shariat nazorati kabi asosiy usullar ko'rib chiqiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ushbu tamoyillarga rioya qilish orqali moliyaviy operatsiyalarning adolatli va barqaror bo'lishi ta'minlanadi. Islomiy moliya institutlari shariat talablariga mos keladigan moliyaviy vositalarni ishlab chiqish orqali g'arrarning oldini olishni yanada samarali amalga oshirishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *Islom moliyasi, g'arrar, noaniqlik, shariat, risk taqsimoti, shaffoflik, Murabaha, Ijara, Mudoraba, Islomiy bank, shariat nazorati.*

Islom moliyasida g'arrar (noaniqlik) taqiqlangan bo'lib, u iqtisodiy operatsiyalarda adolatsizlik va tavakkalchilikni oshirishi mumkin. G'arrarning oldini olish Islom moliya tizimining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot Islom moliyasida g'arrarni kamaytirishning asosiy usullarini o'rganadi.

G'arrarni oldini olish uchun Islom moliyasi quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

1. Shaffoflik va aniq shartnomalar – har ikkala tomonning huquqlari va majburiyatlarini aniq belgilash, yashirin yoki noaniq shartlardan qochish.
2. Riskni adolatli taqsimlash – tavakkalchilikning bir tomonlama bo'lishini oldini olish va sheriklik asosidagi moliyaviy vositalardan foydalanish.
3. Halol moliyaviy vositalar – Islom shariati talablariga muvofiq moliyaviy

operatsiyalarni olib borish va riba (foiz) hamda qimordan tiyilish.

4. Aktivlarga asoslangan moliyaviy operatsiyalar – real aktivlar bilan ta'minlangan shartnomalardan foydalanish (Murabaha, Ijara va Istisna).

5. Shariat nazorati va regulyatsiyalar – Islomiy moliya institutlari shariat kengashlari tomonidan nazorat qilinishi va fatvolarga rioya qilinishi.

O'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, g'arrarning oldini olish Islom moliyasida moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi va tomonlar o'rtasida adolatni saqlashga yordam beradi. Shaffof shartnomalar va riskni adolatli taqsimlash g'arrar bilan bog'liq muammolarni kamaytiradi. Islom moliya tizimi g'arrarni kamaytirish orqali iqtisodiy operatsiyalarning barqaror va adolatli bo'lishiga erishadi. Biroq, zamonaviy moliyaviy bozorlarda g'arrardan qochish ba'zan qiyin bo'lishi mumkin. Shu sababli, Islomiy moliya institutlari shariat talablariga qat'iy rioya qilishi va yangi moliyaviy vositalarni ishlab chiqishi lozim.

G'arrarning oldini olish Islom moliyasining asosiy tamoyillaridan biri bo'lib, shaffoflik, risk taqsimoti va shariatga muvofiq moliyaviy vositalardan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Bu tamoyillarga rioya qilish orqali Islom moliyasi barqaror va adolatli tizim sifatida rivojlanishda davom etadi.

Islom moliyasida g'arrarning oldini olish muhim tamoyillardan biri bo'lib, u moliyaviy operatsiyalarning adolatli, barqaror va shariatga muvofiq bo'lishini ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, g'arrar shaffoflik yo'qligi, tavakkalchilikning notekis taqsimlanishi va moliyaviy operatsiyalarning noaniqligi sababli iqtisodiy adolatsizlikka olib kelishi mumkin.

G'arrarni oldini olish uchun Islom moliyasi bir nechta asosiy usullardan foydalanadi: shaffof va aniq shartnomalar tuzish, riskni adolatli taqsimlash, faqat real aktivlarga asoslangan moliyaviy vositalardan foydalanish va shariat nazoratini kuchaytirish. Islomiy moliyaviy institutlar ushbu tamoyillarga rioya qilish orqali moliyaviy tizimni yanada barqaror va ishonchli qilishlari mumkin.

Zamonaviy moliyaviy bozorlarda g'arrardan to'liq qochish qiyin bo'lsa-da, Islomiy moliya institutlari yangi moliyaviy mahsulotlar va shariatga mos keladigan muqobil yechimlarni ishlab chiqish orqali ushbu muammoni hal etishga harakat

qilmoqda. Kelajakda Islom moliyasida g'arrarning oldini olish bo'yicha yangi tadqiqotlar va innovatsion yechimlar ishlab chiqilishi zarur.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Qur'on va Hadislar. Qur'oni Karim, Baqara surasi, 275-280-oyatlar (riba va noaniqlik taqiqlari). Abu Dovud, Termiziy va Muslim hadis to'plamlari (savdo va moliyaviy odoblar bo'yicha hadislar).

2. Fiqhiy va Islom moliyasi bo'yicha asarlari.

Usmoniy, M. T. (2016). Islom iqtisodiyoti va moliyasi. Tashkent: Hilol-Nashr.

Siddiqiy, M. N. (1981). Islamic Banking and Finance: Theory and Practice. Leicester: The Islamic Foundation.

Kahf, M. (2004). Islamic Economics and Finance: Principles and Practices. Kuala Lumpur: IIUM Press.

3. Islomiy moliyaviy tashkilotlar va regulyatorlar nashrlari
Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) standartlari.